

Отримано: 17 лютого 2024 р.

Прорецензовано: 27 лютого 2024 р.

Прийнято до друку: 7 березня 2024 р.

e-mail: yanina.tagiltseva@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4005-0227>

e-mail: olena.savenkova@pdau.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8115-9555>

DOI: 10.25264/2519-2558-2024-21(89)-98-101

Тагільцева Я. М., Савенкова О. О. Специфіка композитів англомовного військового дискурсу (граматичний аспект). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 21(89). С. 98–101.

УДК: 811.111'42:81'373:355

**Тагільцева Яніна Михайлівна,**

кандидат філологічних наук, доцент,

Полтавський державний аграрний університет

**Савенкова Олена Олександрівна,**

старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін,

Полтавський державний аграрний університет

### СПЕЦИФІКА КОМПОЗИТІВ АНГЛОМОВНОГО ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ (ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті здійснено аналіз англійських складних слів військового дискурсу. Зазначено актуалізацію військової мовленнєвої практики в умовах сьогодення та необхідність дослідження композитних лексем у даному контексті. Сформульовано визначення терміну «комполіт». Окреслено ознаки цілісного оформлення складних слів, у межах яких відбувається дослідження, а саме – фонетичні, орфографічні, структурні, семантичні. Розглянуто фонетичні характеристики складних слів, що визначають їх вимову та значення (наголос на перший компонент, слова з подвійним наголосом). У межах орфографічної ознаки відзначено написання складових елементів разом, окремо, через дефіс, а також особливості оформлення з великої літери задля підкреслення важливості, формальності або специфічності певних військових реалій. Виділено типові словотвірні моделі складних лексем, що функціонують у сучасному англомовному військовому дискурсі (іменник + іменник, прикметник + іменник, прийменник + іменник, іменник + дієслово). Проаналізовано структуру основ композитів (слова з простою та похідною основами, складні лексеми, один з компонентів яких є складною основою). Розглянуто семантику лексем, з яких організовано складні слова; виокремлено ідіоматичні та неідіоматичні конструкції. У контексті неформальної комунікації відзначено використання сленгізмів. Також приділено увагу особливостям семантичного центру, що впливає на розуміння значення лексичної одиниці. Досліджено структуру композитів відповідно до класифікації, запропонованих різними дослідниками (юкстапозиція, синтаксичний спосіб утворення; синтаксичні та аналогічні композити; із сурядним та підрядним зв'язком). На основі аналізу граматичних ознак складних слів зроблено висновок про те, що використання композитних лексем англомовного військового дискурсу забезпечує точність та специфікацію описів військової діяльності, сприяє стандартизації та уніфікації термінології даної галузі, підвищує ефективність комунікації, відображає особливості військової культури.

**Ключові слова:** комполіт, військовий дискурс, грамати́ка, орфографія, словотвір, семантика.

**Yanina Tahiltseva,**

PhD in Philology, Associate Professor,

Poltava State Agrarian University

**Olena Savenkova,**

Senior teacher of the Department of Humanities and Social Studies,

Poltava State Agrarian University

### SPECIFIC FEATURES OF COMPOSITES IN ENGLISH MILITARY DISCOURSE (GRAMMATICAL ASPECT)

The article analyzes English compound words in military discourse. The actualization of military language practice in modern conditions and the need to study compound lexemes in this context are noted. A definition of the term "composite" is formulated. The features of the holistic design of compound words within the framework of the study are outlined, namely phonetic, orthographic, structural, and semantic. The phonetic characteristics of compound words that determine their pronunciation and meaning (stress on the first component, words with double stress) are considered. Within the orthographic feature, solid spelling, spaced spelling, and hyphenation are noted as well as capitalization – to emphasize the importance, formality, or specificity of certain military realities. The typical word-formation models of complex lexemes functioning in modern English military discourse (noun + noun, adjective + noun, preposition + noun, noun + verb) are highlighted. The structure of composite stems (words with simple and derivative stems, compound lexemes where one of the components is a compound stem) is analyzed. The semantics of lexemes forming compound words is considered; idiomatic and non-idiomatic constructions are distinguished. The use of slang in the context of informal communication is noted. Attention is also paid to the peculiarities of the semantic center, which influences the understanding of the meaning of a lexical unit. The structure of composites is studied according to the classifications proposed by various researchers (juxtaposition, syntactic method of formation; syntactic and analogical composites; with coordinating and subordinating connection). Based on the analysis of the grammatical features of compound words, it is concluded that the use of composite lexemes in English military discourse ensures the accuracy and specification of descriptions of military activities, promotes standardization and unification of the terminology in this field, increases the efficiency of communication, and reflects the peculiarities of military culture.

**Keywords:** composite, military discourse, grammar, spelling, word formation, semantics.

У наш час, коли у світі розгортаються війни, і виникає нагальна потреба успішної міжкультурної комунікації, **актуальність** дослідження військової лексики не викликає сумнівів. У зв'язку з участю різних країн у міжнародних військових операціях, англійська мова залишається загальною мовою комунікації між військовими з різних країн. Швидкий темп

технологічного прогресу у військовій сфері призводить до появи нових термінів, пов'язаних з новими видами зброї, обладнаннями і технологіями. Зміна військової стратегії та тактики також здійснює неабиякий вплив на поповнення лексичних ресурсів, що відображають сучасні підходи військової справи, а саме терміни військового кібернетичного простору та гібридної війни.

У межах національного контексту, зокрема проблеми російської агресії проти України, статус англійської мови як мови міжнародного спілкування значно зміцнився, а військовий дискурс набув широкого використання і привертає увагу дослідників. Метою даної наукової студії є дослідити особливості складних слів, що належать до сучасної англомовної військової мовленнєвої практики, у граматичному контексті. На наш погляд, даний аспект залишається лакуною у сучасному мовознавстві, його системне вивчення сприятиме глибшому розкриттю особливостей військової лексики і дискурсу в цілому, забезпеченню ефективної комунікації у даній сфері, подальшим дослідженням з питань композитології та військової підмови.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** До нині військова лексика була об'єктом дослідження перекладознавчих студій (І. Лисичкіна, О. Лисичкіна (2022), О. Пуш, Н. Гасюк (2022), А. Стародубцева, Н. Талавіра (2023), А. Сітко, К. Отрішко (2017); проблемам класифікації даної фахової мови присвячено праці Ю. Шаранової, О. Бескетної (2021), Ю. Лукіячук (2017), інші особливості англомовного військового дискурсу вивчали Д. Василенко (2009), К. Іграк (2017), В. Погонєць (2019), В. Іващенко, Д. Іващенко (2023) та ін. Зарубіжні дослідники вивчали особливості підмови даної тематики у контексті азербайджанської мови (S. Sadiqova (2023)), перекладу військової лексики у художніх творах (M. S. Brezar (2019), Н. Каууал, N. Qassem (2024)), лексичних особливостей досліджуваного дискурсу (M. Faydullah (2022), P. I. C. Pamungkas, N. Wahyono (2022)) тощо.

Варто зазначити, що композити як продукт словотвору також привертають увагу науковців. І. Онищенко, А. Яновець розглядають англійські композити у структурно-семантичному та стилістичному аспекті, аналізуючи складні лексеми розмовно-побутового та публіцистичного реєстру та відзначаючи їх емотивно-оцінну семантику (Онищенко, Яновець, 2020). Д. Дубравська детально досліджує класифікацію композитів (Дубравська, 2011). Морфологічні особливості складних слів вивчають Л. Соловейова, І. Сніховська (2023), І. Гонти (2015) та ін. Перекладацький аспект даної категорії лексики – у фокусі наукових студій Ю. Стахмич (2023), І. Гонти (2011) та ін. У сучасному зарубіжному мовознавстві досліджують питання композитології у фонетичному аспекті (збіг приголосних у складних словах англійської мови (R. Z. Younis (2022)), на білінгвальному рівні (аналіз складних слів в узбецькій та англійській мовах (S. Rahimova (2023) N. Sattorova (2022)), особливості композитів в англійській та албанській мовах (S. Millaku, X. Millaku (2022)), у контексті упорядкування (вивчення видів і лексичних категорій складних слів (D. Christianto (2020)) та ін. Як бачимо, складні слова і військова лексика знаходяться у центрі уваги як українських, так і зарубіжних науковців, проте проблема особливостей композитів у військовому дискурсі залишається не дослідженою, тож наша наукова розвідка є на часі.

Об'єктом даної студії виступає військовий дискурс як специфічний різновид мовленнєвої практики, який характеризується спеціалізованою термінологією, темами та культурними особливостями, пов'язаними зі збройними силами, військовими операціями, стратегіями тощо. Англомовний лексичний корпус, що є у фокусі вивчення, представлений назвами військової техніки, озброєння, тактичних дій, ліній комунікації, структури та роду військ та ін.

Матеріалом нашого дослідження виступають складні слова, що представлені у DOD Dictionary of Military and Associated Terms (2021), Англо-українському словнику військової термінології, скорочень та абревіатур (2023), Англо-українському військовому словнику (2024), Longman Dictionary of Contemporary English.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Складне слово, або композит, ми визначаємо як комплексну лексичну одиницю, утворену шляхом об'єднання слів, які представляють самостійну форму та мають своє лексичне значення. Одним із критеріїв розпізнавання складних слів є їхнє цілісне оформлення, тобто неподільність, неможливість вживання між частинами композиту інших мовних елементів.

Ми виділяємо наступні ознаки цілісного оформлення складних слів – фонетичні, орфографічні, семантичні та структурні. На фонетичному рівні, розглядаючи позицію наголосу, доходимо висновку, що у більшості композитних лексем військового дискурсу наголос падає на перший компонент: *battlefield* ['bætlfi:ld], *serviceman* ['sɜ:vəsmən], *bloodshed* ['blʌdʃed] тощо. Меншість складають слова з подвійним («дворівневим» (Дубравська, 2011)) наголосом (основним і другорядним): *firepower* ['faɪə paʊə], *court-martial* [kɔ:t 'mɑ:ʃəl], *high-precision* [haɪprɪ 'sɪʒən] та ін. При цьому лексема з основним наголосом визначає основне семантичне наповнення композита. Тож фонетичні особливості складних лексем військової справи допомагають визначати їхню вимову та значення.

У межах орфографічної ознаки розглядаємо специфіку правопису складних слів і виділяємо наступні групи: 1) композити, компоненти яких пишуть разом (closed/solid, «суцільне написання» (Дубравська, 2011)) (*manpower*, *warfare*, *flattop*, *checkpoint*, *peacekeeper* тощо); 2) складні слова, у яких компоненти оформлено окремо (open/spaced, «роздільне написання» (Дубравська, 2011)) (*depth charge*, *cruise missile* та ін.); 3) багатоконponentні лексеми, що пишуть через дефіс (hyphenated) (*Commander-in-Chief*, *cool-down*, *man-portable*, *sabre-rattling* тощо); 4) композити з варіативним написанням (*time sensitive* – *time-sensitive*).

У англомовному військовому дискурсі є складні слова, які зазвичай пишуть з великої літери, що може бути зумовлено важливістю, формальністю або специфічністю даної лексики у військовому контексті:

- Joint Chiefs of Staff (JCS) – високопосадовий військовий комітет, що складається з головних командувачів кожної збройної військової гілки Сполучених Штатів (офіційний статус);
- Special Operations Forces (SOF) – спеціальні військові підрозділи, призначені для виконання складних та високо спеціалізованих завдань;
- Rules of Engagement (ROE) – правила залучення, які визначають умови та обмеження, за якими військові можуть взаємодіяти з потенційними загрозами (важливий документ).

Морфологічна ознака передбачає встановлення єдності складного слова на відміну від словосполучення і приналежності компонентів до тієї чи іншої частини мови. У зв'язку з цим ми виділили типові словотворчі моделі складних лексем, що функціонують у сучасному англомовному військовому дискурсі:

N (noun) + N: *aimpoint, gun-target, minefield, night-vision, guardhouse*;

N + A (adjective): *time sensitive*;

A + N: *short-range, high-precision, full-scale, high-payoff, dual-thrust, double time*;

P (preposition) + N: *on-call, on-station, in-transit, over-the-horizon*;

N + V(verb), у межах даної моделі виокремлюємо наступні підмоделі: N + V-ing (*container-handling, minehunting, peacemaking*); N + Participle II (*component-owned, ground-based, mission-oriented, belt-fed, war-torn*).

Крім того морфологічна ознака цілісного оформлення складних слів виявляється у вживанні одного й того ж слова у структурі композита. Серед композитів з першим елементом іменником спостерігаємо часте використання лексем *air* (*airborne, air-liaison, airlift, airland*), *war* (*warfare, warhorse, war-torn*), *mine* (*minehunting, minesweeping, mine warfare*) та ін., як другий елемент часто виступає слово *man* (*serviceman, rifleman, airman*). У контексті моделі A + N домінують прикметники *high* (*high altitude, high-risk, high-value*), *low* (*low-visibility, low-altitude, low-level*) та ін.

Компоненти складних слів військового дискурсу мають різну структуру основ. Так, є лексеми, що складаються з простих основ (*attack problem, warhorse, flattop*). Спостерігаємо також низку композитів, у складі яких один з компонентів – похідна основа. У цій групі виділяємо слова, що містять другу складову, представлену Past Participle (*forensic-enabled, ground-based, mission-oriented, belt-fed, war-torn*), герундієм (*peacekeeping, sabre-rattling, mine-clearing*) та іменником із суфіксом -er, що позначає виконавця дії (*mapmaker, peacekeeper, minehunter*). Також для композитного корпусу військової справи характерними є складні лексеми, один з компонентів яких є складною основою (*mine warfare*). Як слушно зауважує Д. Дубравська, уже створені композити можуть бути структурним елементом нового композиту (Дубравська, 2011). Так, самостійні складні слова *airlift* і *control team* є компонентами композитної лексеми *airlift control team*.

Доцільно також відзначити явище вживання слів повсякденного спілкування в контексті англійського військового дискурсу: лексема *head* є у складі таких композитів, як *beachhead, bridgehead* (плацдарм). Ці лексеми належать до ідіоматичних, значення яких не розкривається за семантикою структурних елементів композита. Самостійні слова розмовно-повсякденного контенту *breast, plate* утворюють композит *breastplate*, що позначає нагрудний знак у військовій справі (неідіоматична лексема).

У контексті неформальної військової лексики спостерігаємо композити-сленгізми, що відображають особливості військової комунікації: *Charlie Foxtrot (CF)* – термін, що використовують для опису ситуації, яка повністю вийшла з-під контролю або є надзвичайно складною; *Bravo Zulu (BZ)* – вітання, яке позначає “Well Done” або “Good Job”; *Roger That* – підтвердження отримання повідомлення; *Top Brass* – високопосадові військові чиновники або керівники. Військові складні сленгізми-евфемізми вживають також для позначення загрозливої зброї, засобів масового ураження: *baseball* – граната; небезпечних військових дій *kick butt* – атакувати. На нашу думку, такі складні лексеми відіграють важливу роль – сприяють швидкому та ефективному обміну інформацією (кодування конфіденційних даних, збереження безпеки військових операцій, інструктування тощо), підвищенню військового духу та ефективності виконання завдань, відтворюють специфіку військової культури.

Щоб ідентифікувати компоненти складного слова, необхідно визначити семантику кожного з них. Семантика одного з компонентів може чітко вказати тип відношень між елементами складного слова. Так, у композитів з дієприкметником сильне керування дієслівною формою визначає статус першого компонента (*hand-launched (UAV (unmanned aerial vehicle)), component-owned (container), forensic enabled (intelligence), ground based (interceptor)*). В інших комбінаціях семантичний центр може знаходитися всередині слова, коли розуміємо семантику слова на основі значень його компонента (*bulletproof, headlamp, free fire zone, flamethrower*), або за межами композита, оскільки значення його компонентів не відповідає семантиці всього слова (*cool-down – період відновлення, flattop – малий авіаносець, seesaw battle – бойові дії зі змінним успіхом*).

Відповідно до структури складних слів військової тематики визначаємо наступні способи їх утворення:

1) юкстапозиція (організація композита без сполучного елемента): *flamethrower, battleship, blackout* (відомо, що дана модель є поширеною в англійській мові у зв'язку з її аналітичною будовою);

2) використання з'єднувальних компонентів (*shoot-to-kill, air-to-air, ship-to-shore, Commander in Chief*) – синтаксичний спосіб утворення складних слів, які є фіксованими сполученнями, що зберігають у своїй структурі синтагматичні зв'язки властиві мові.

Згідно з іншою класифікацією складних слів (В. Теркулов, О. Самойленко, 2012) серед багатокомпонентних лексем військової справи вирізняємо синтаксичні композити (що утворилися шляхом компресії на рівні словосполучень: *peacekeeping – keep peace, operation planning – plan an operation, assault preparation – prepare assault*) та аналогічні композити (організовані «за аналогією з синтаксичними композитами на базі слів, що не пов'язуються в синтагмі») (Самойленко: 133): *machine gun, mine layer, manpower, flashlight*.

Спираючись на подібну класифікацію, запропоновану О. Голуб та О. Бондаренко (Голуб, Бондаренко: 138), у контексті досліджуваної теми ми виділяємо складні слова, компоненти яких мають рівнозначний статус (сурядний зв'язок: *aimpoint, civil-military*), і композити, у яких один компонент є головним (має основне смислове навантаження), а інший виступає означенням, додатком або обставиною (підрядний зв'язок *minefield – a field with mines, assault rifle – a rifle for assault, high-precision, heavy-lift*).

**Висновки.** Як бачимо, композитні лексеми складають значну частину сучасного англійського військового дискурсу. Вони різноманітні за семантикою і структурою. На фонетичному рівні поширеними є складні слова з наголосом на першому компоненті. Не зважаючи на те, що в англійській мові переважає структурна модель композитів N + N, у складних словах військової справи активно функціонують прикметники, дієслівні форми і прийменники, що свідчить про тенденцію до спрощення і стислості висловлювання. Композити англійського військового дискурсу мають як прості, так і похідні основи, у складі яких можуть вживатися лексеми побутово-розмовного мовлення. У межах семантики складні слова представлені неідіоматичними та ідіоматичними конструкціями, а також сленгом. Військові композити утворені за допомогою юкстапозиції (більшість) та у синтаксичний спосіб.

Варто зазначити, що організація багатокомпонентних лексичних одиниць відображає характерну для сучасної англійської мови тенденцію до компресії мовних утворень, що дозволяє забезпечувати достатню інформаційну насиченість матеріалу, компактність в межах об'ємного змісту. У контексті військового дискурсу складні слова забезпечують точність та специфікацію описів військової діяльності, сприяють стандартизації та уніфікації термінології даної галузі, підвищують ефективність комунікації, відображають особливості військової культури.

На наш погляд, дослідження специфіки композитів англомовного військового дискурсу є перспективним напрямом у сучасній лінгвістиці, що зумовлено викликами сьогодення.

#### Література:

1. Англо-український військовий словник. Упорядник Ukrop Austria. 2024. URL : <https://english-military-dictionary.org.ua/> (дата звернення: 31.01.2024).
2. Англо-український словник військової термінології, скорочень та аббревіатур. Milword 2023. URL : <https://milword.net/> (дата звернення: 31.01.2024).
3. Голуб О., Бондаренко О. Висвітлення особливостей словоскладання в англійській та українській мовах. *Мовознавчий вісник*, 2013. Вип. 16–17. С. 133–140.
4. Дубравська Д. До питання класифікації композитів. URL : <http://surl.li/pvmda> (дата звернення: 23.02.2024).
5. Онищенко І., Яновець А. Композити в сучасній англійській мові як складова семантичної конденсації лексики. *Нова педагогічна думка*. 2020. №3 (103). С. 114–117. URL : <http://surl.li/pvlpn> (дата звернення: 26.01.2024).
6. Самойленко О. В. Основні принципи класифікації квазікомпозитів (на матеріалі української, російської, англійської та французької мов). *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 7(1), 2012. С. 130–140. URL : <https://doi.org/10.31812/filstd.v7i1.701> (дата звернення: 26.01.2024).
7. DOD Dictionary of Military and Associated Terms. 2021. URL : <https://irp.fas.org/doddir/dod/dictionary.pdf>.
8. Longman Dictionary of Contemporary English. URL : <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 31.01.2024).

#### References:

1. *Anhlo-ukrayins'kyi viys'kovyy slovnyk. Uporyadnyk Ukrop Austria (English-Ukrainian Military Dictionary. Compiled by Ukrop Austria)*. 2024. Retrieved from: <https://english-military-dictionary.org.ua/>
2. *Anhlo-ukrayins'kyi slovnyk viys'kovoyi terminolohiyi, skorochen' ta abreviatur (English-Ukrainian Dictionary of Military Terminology, Shortenings and Abbreviations)*. Milword, 2023. Retrieved from: <https://milword.net/>
3. DOD Dictionary of Military and Associated Terms. 2021. Retrieved from: <https://irp.fas.org/doddir/dod/dictionary.pdf>.
4. Dubravs'ka, D. *Do pytannya klasyfikatsiyi kompozytiv (On the classification of composites)*. Retrieved from: <http://surl.li/pvmda>.
5. Holub, O., Bondarenko, O. (2013). *Vysvitlennya osoblyvostey slovoskladannya v anhliys'kiy ta ukrayins'kiy movakh (Covering the peculiarities of word formation in English and Ukrainian)*. *Movoznavchyy visnyk (Linguistic Bulletin)*. Issue 16–17, 2013. P. 133 –140.
6. Onyshchenko, I., Yanovets', A. (2020). *Kompozyty v suchasniy anhliys'kiy movi yak skladova semantychnoyi kondensatsiyi leksyky (Composites in modern English as a component of semantic condensation of vocabulary)*. *Nova Pedagogichna Dumka (New Pedagogical Thinking)*. 2020. №3 (103). С. 114 – 117. Retrieved from: <http://surl.li/pvlpn>
7. Samoylenko O. V. *Osnovni pryntsyipy klasyfikatsiyi kvazikompozytiv (na materialy ukrayins'koyi, rosiys'koyi, anhliys'koyi ta frantsuz'koyi mov) (The basic principles of classification of quasi-composites (based on the material of Ukrainian, Russian, English and French))*. *Naukovyy visnyk Kryvoriz'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University)*. 7(1), 2012. P. 130–140. Retrieved from: <https://doi.org/10.31812/filstd.v7i1.701>
8. Longman Dictionary of Contemporary English. Retrieved from: <https://www.ldoceonline.com/>